

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Светлана Георгиева Димитрова-Гюзелева, НБУ, професионално направление 1.3. *Педагогика на обучението по ...*, научна специалност *Методика на обучението по чужд език (английски)*,

член на научното жури (Заповед на Ректора на СУ № РД 38-139/26.02.2019)

за защита на докторска дисертация на тема: *Функционално–семантични особености на етнонимите в езика на британската и българската преса*

за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**” в област на висшето образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Общо и сравнително езиковедие – съпоставително езиковедие*,

на **Таня Георгиева Поцова-Петрова** – докторант на самостоятелна подготовка към Научната лаборатория по приложна лингвистика при Департамента за езиково обучение впоследствие към Катедрата по български език и специализирано обучение за чужденци на СУ „Св. Климент Охридски”

1. Данни за докторанта

Таня Поцова-Петрова придобива ОКС „магистър“ по Английска филология през 1992 г. във ФКНФ на СУ „Св. Кл. Охридски”. Професионалният ѝ път като учител по английски език започва още през 1985 в ОУ „Г. Караславов”, гр. Пловдив, а година след дипломирането си Таня Поцова-Петрова постъпва на работа в ИЧС към СУ „Св. Кл. Охридски”. С две годишно прекъсване, през което е директор и учител по английски език на клонове „Плиска” и „Спортпром” на Училища за Европа, тя и понастоящем е старши преподавател по английски език в ЦИЧЕ при Департамента за езиково обучение на СУ „Св. Кл. Охридски”, като работи с обучавани на всички езикови нива и се стреми да използва разнообразни методи за чуждоезиково обучение, които да ангажират учещите и да гарантират успеха им в усвояването на чуждия език.

От 2001 г. (след завръщането си в ЦИЧЕ на ДЕО) до момента Таня Поцова-Петрова участва в редица национални научни конференции, вкл. и такива с международно участие, и има 12 публикувани статии в реферирани научни списания и сборници, като шест от тях (публикувани в периода 2012-2017 г.) са конкретно обвързани с темата на дисертацията ѝ – т.е. посветени на различни теоретично-лингвистични и приложно-методически аспекти на етнонимите в българския и английския език. За съжаление нито една от тези публикации не е на английски език и докторантката няма публикации в чуждестранни издания. Няма и забелязани цитирания на нейни публикации от други изследователи по темата. През периода 2004-2007 г. Таня Поцова-Петрова се включва в международния проект ВИСТА, свързан с изготвянето на помагало за предотвратяване на насилието в училищата.

През декември 2014 г. Таня Поцова-Петрова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в професионално направление 2.1. Филология (*Общо и сравнително езиковедие – Съпоставително езиковедие*) към Научната лаборатория по приложна лингвистика при Департамента за езиково обучение, а впоследствие към Катедрата по български език и специализирано обучение за чужденци с тема на дисертацията „Функционално-семантични особености на етнонимите в езика на

британската и българската преса”. От представената документация не става ясно кой представител на научното звено е избран за научен консултант на докторантката.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд на Таня Пощова-Петрова съдържа 280 страници и 3 отделни приложения (лингвостатистически материали, анкетни изследвания и илюстративен материал от българските и английските вестници /Приложение №1/ и два корпуса от примерни употреби на етноними в текстове от българската преса и от британската преса в проучвания 10-годишен период между 2004 и 2014 г. /съотв. Приложение № 2 и №3/). Самата дисертация се състои от увод, три глави за представяне на резултатите от критичния преглед на литературата по проблема и данните от емпиричното изследване, заключение, в което се правят кратки обобщения на изводите от отделните глави, и библиография с използваната литература. В текстовата част (вж Трета глава) са включени и няколко таблици за онагледяване на резултатите от проведеното емпирично проучване. Библиографията включва впечатляващите 234 заглавия, от които 190 на кирилица и 44 на латиница, като публикациите са от областта както на лингвистиката и сродните ѝ науки (напр. психо- и социо-лингвистика), така и от историята, политологията, социологията, антропологията, етнологията, журналистиката, методиката на чуждоезиковото обучение и др.

В настоящето становище ще се опитам накратко да очертая онези области от дисертационния труд на Таня Пощова-Петрова, които смятам за особено успешни и които хвърлят светлина върху научно-изследователските ѝ умения, както и да открия някои проблеми, произтичащи от сложността на изследваната материя и от факта, че това е първото самостоятелно интердисциплинарно научно изследване от този мащаб на докторантката.

В своя дисертационен труд „Функционално-семантични особености на етнонимите в езика на британската и българската преса” Таня Пощова-Петрова представя и анализира резултатите от своето съпоставително изследване върху спецификата на етноназвания в българския и английския език, като фокусира вниманието си не само върху лингвистичните им характеристики в двата езика (напр. морфологични и семантични особености, словообразователни модели и стилистично-текстови проявления и вариации), но търси и особеностите на тяхната употреба в публицистичния контекст на съвременните български и британски журналистически издания и прави опит да очертае закодирания в тях „модел на света”, конструиран от авторите на тези публицистични текстове, който на своя ред се явява своеобразна проекция на общественото мислене и отношението на естествените носители на съответния език към различните етноси. Последно упоменатата цел на докторантката е всъщност оправдана и постижима в изследователско отношение, защото макар и употребата на етнонимите в публицистичните текстове от пресата да отразява актуалните новини и обичайните за ежедневниците теми, тяхното значение е натоварено от семантиката на лексикалното обкръжение, в което се намират и тематично-конотивния заряд на текста като цяло (в този ред на мисли, обаче, намирам подбраната изследователска методика от докторантката – простото отброяване на

немаркираните представители на лексикалната група на етнонимите във вестникарските статии – за не особено подходяща и неинформативна по отношение на обществено-политическите нагласи към съответните етноси; много по-интересно би било да се проследят тематичните вериги и синонимните гнезда, свързани с етнонимите в рамките на конкретния публицистичен текст, за да се очертае по-точно и по-пълно проектирания мисловен конструкт на съответния споменат в статията етнос, което за съжаление не е направено от докторантката в рамките на емпиричното изследване). В обобщение може да се каже, че предметът и обектът на изследването са ясно и точно дефинирани, поставените цели и задачи – реално постижими, а актуалността и научно-приложната значимост на темата са обвързани от една страна с нарастващото обществено внимание към езика на медиите и неговото влияние върху обществено-политическите нагласи на широката общественост, както и с приложните ракурси на чуждоезиковата методика, свързани с ефективното усвояване на тази лексикална група от изучаващите английски и български език като чужд.

Представянето на теоретичната рамка на изследването и свързания с нея преглед на литературата в първите две глави от дисертацията са определено сред основните достойнства на работата на докторантката. Уважение заслужава опитът на Таня Пощова-Петрова за изчерпателност в представянето и обобщаването на българските и чуждестранните ономастични публикации, свързани както с появата на термина *етноним* (обособяването на етноназванията като специфична лингвистична група, с определени функционално-семантични проявления), така и с научноизследователските търсения на водещи учени в тази област, които често откриват връзка между появата и разпространението на даден етноним и общественото мислене и/или следваната държавна политика от носителите на езика. Коректно позовавайки се на изследователите преди нея, в обзора на достъпната литература по проблема докторантката правилно установява, че появата и употребата на етноназвания в различните исторически и съвременни образци на писмени информационни текстове (част от които, в отсъствието на писмените средства за масово осведомяване и същински учебно-образователни текстове, са станали класически литературни паметници в световната и националната култура, натоварени с мисията за легитимиране на идентичността на етносите – напр. „Песен за нибелунгите” или „История славнобългарска¹”) е тема, изследвана в значителна степен от много наши и чуждестранни учени, но Таня Пощова-Петрова се опитва да открие своя ниша в изследваната материя и да даде своя принос в етнонимиката, като изследва „взаимовръзката между употребата на етноними в езика на съвременния ежедневен печат и формирането на обществено мнение” (стр. 137). Затова и по-голямата част от Втората глава е посветена на структурните и семантичните особености на публицистичния стил в съпоставителен план между българския и английския език, като във фокуса на изследователския интерес е употребата на етноназванията и са преведени някои примери от изследователския корпус на докторантката за илюстрация на установените закономерности и направените констатации. Така например в тази

¹ Неслучайно редица изследователи днес твърдят, че това е истинското име на ръкописа на отец Паисий Хилендарски.

глава от дисертацията Тая Поцова-Петрова разглежда обособената позиция на етнонимите в заглавието във вестникарските публикации като определящо за емоционално-експресивното и интелектуалното възприятие на същинската информация от статията (вж стр. 141-142 от дисертационния труд), а при проследяването на непосредственото лексикално обкръжение и референтната номинативна верига на въпросните етноними установява, че те са експлицитно или имплицитно обвързани със съществуващите традиционни (в рамките на съответния език) представи за назоваване на етносите, които се проектират в медийното послание. Не на последно място, във Втората глава детайлно се представят и анализират съвременните тенденции в публицистичния стил на българския и британския печат, като сред определящите норми на назоваване в езика на вестниците (както британски, така и български) се обособяват наложилите се принципи на *bon ton* и политическа коректност, независимо от амбицията на печатарите да се търси забавния елемент и/или да бъде ангажирана максимално широка читателска аудитория.

Сред приносите на дисертационния труд на докторантката е и обемният корпус от примери за употреба на етноними в публицистични текстове от съвременната британска и българска преса в периода 2004 – 2014 г. Събран за целите на емпиричното изследване (представено в Глава трета), при всичките обективни пречки, ограничения и условности на подобно индивидуално начинание, този текстови корпус с над 1700 ексцерпирани примера на употреба на етноними е безценна база както за съпоставителен анализ (особено интересен при илюстрирането на обвързаността на употребата на определени етноними и техните синоними с определени теми, разглеждани в британската и българската преса), така и за научно-обоснована лингвистична класификация и функционално-семантична интерпретация на етнонимите в двата езика. За съжаление, обаче, тази практическа част от дисертацията на Тая Поцова-Петрова оставя усещане за разпокъсаност и/или известна недовършеност в представянето на емпиричните данни и резултати, както и за неоправданост на използваната методика за научния анализ. Например, не става ясно дали в подбраната представителна извадка от журналистически публикации на двата езика попадат статии, отразяващи едни и същи събития / подобна злободневна проблематика, при които да се търси паралел на представените гледни точки при употребата на етноними. Незащитимо в научно-методически план е и твърдението на докторантката, че честотата на употреба (измерена чрез просто преброяване) на различните етноними в текстове от двете публицистики /в анализирания корпус/ е „маркер за тематичната публицистична ангажираност на конкретната медия със социалната активност на даден етнос или етническа група ... указващ по неоспорим начин степента на обществена значимост на номинирания етнос” (вж стр. 245) – като контрааргумент против извличането на изводи за обществените нагласи към етносите, проектирани в публицистичните текстове, на база просто отброяване на етноназванията може да се използват статиите, отразяващи спортни събития, където етнонимите и традиционните синонимни прозвища за спортистите-представители на даден етнос са почти задължителен информационен елемент; теми на деня (вкл. и криминални проявления), при които появата на един или друг етноним има случаен характер; или вътрешни за страната проблеми, при които "авто-етнонимите"

свидетелстват за очакваната ангажираност на медията с обществено-политическия живот в страната. Похвална е идеята на докторантката за триангулиране на обективните резултати от анализа на данните за употребата на етнонимите в двата корпуса с публицистични текстове с етнографски данни, събрани чрез анкетното проучване сред естествени носители на двата езика относно степента на допустимост и приемливост на употребата в езика на британския и българския печат на различни в стилово отношение етноназвания, но и за това изследване липсва достатъчно информация, напр. относно участниците в проучването и методиката за събиране на данните. Не на последно място, в дисертацията многократно се подчертава значението на лингвистичния анализ на етнонимите за целите на чуждоезиковото обучение, но емпирични данни не се представят дори тогава, когато се правят конкретни изводи (вж напр. стр. 205 - „... [етнонимите] се превръщат в сериозен проблем, когато биват представяни на чужденци изучаващи български език. Фактите посочват голямо объркване, водещо до комични ситуации, а често и до загуба на интерес към тяхното усвояване.”), нито пък е на лице опит да се предложи някакво решение, което би довело до подобряване на успеваемостта на обучаваните при усвояването на етнонимите.

В заключение бих искала да отбележа, че предлаганият за разглеждане дисертационен труд на Тания Поцова-Петрова е завършен, интердисциплинарен, самостоятелно изготвен и като цяло добре структуриран научен труд, третиращ интересен и актуален лингвистичен феномен. Направените критични бележки в изложеното становище от мен по-горе не накърняват значимостта и приносите моменти на дисертацията; безспорни са и изследователските качества на докторантката и нейните умения за създаване на научен текст, отговарящ на академичните стандарти за подобен тип текст. Авторефератът коректно отразява основното съдържание на дисертационния труд, макар и да е налице известна непропорционалност в представянето на отделните глави (напр. трета глава от дисертацията, в която се представят данните от емпиричното изследване, е сведена до половин страница само, а заключение изобщо липсва).

3. Заключение

Всичко изложено по-горе ми дава достатъчно основание да препоръчам на уважаемото научно жури да даде положителна оценка на дисертацията *Функционално-семантични особености на етнонимите в езика на британската и българската преса* (в едно с публикациите на докторантката по темата) и да присъди на **Тания Георгиева Поцова-Петрова** образователната и научна степен „**доктор**” в област на висшето образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Общо и сравнително езикознание – съпоставително езикознание*.

12.04.2019 г.

Подпис:

/доц. д-р Св. Димитрова-Гюзелева/